

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI,
INNOVATSION RIVOJLANISH VAZIRLIGI
QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI,
OZARBAYJON MILLIY BILIMLAR AKADEMIYASI
NIZOMIY GANJAVIY NOMIDAGI ADABIYOT INSTITUTI,
TOJKISTON RESPUBLIKASI BOBOJON G‘OFUROV NOMIDAGI
XO‘JAND DAVLAT UNIVERSITETI,
TURKIYA JUMHURIYATI KARABUK UNIVERSITETI**

“QO‘QON ADABIY MUHITI VA UCHINCHI RENESSANS”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

2022-yil 28-may

“QO‘QON ADABIY MUHITI VA UCHINCHI RENESSANS”
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami / – Farg‘ona. –
2022. – 604 b.

So‘nggi yillarda madaniyatimiz va adabiyotimizga e‘tibor kuchaydi. Ajdodlarimizning badiiy tafakkuri qudrati, teran zakovati, buyuk iste‘dodi bilan yaratilgan bezavol merosni millat va Vatan manfaatlari nuqtai nazaridan xolis, haqqoniy o‘rganish va keng targ‘ib etish vazifasi kun tartibiga qo‘yildi. Milliy ma‘naviyatimizning rivojlanish bosqichida muhim o‘rin tutgan, mumtoz so‘z tarixida alohida hodisa sanalgan Qo‘qon adabiy muhiti namoyandalari ijodini o‘rganish ham dolzarb masalalardan biridir. Qo‘qon adabiy muhiti ijodkorlari mumtoz adabiyot tarixida mavjud an‘analarni o‘z davri sharoitida davom ettiribgina qolmasdan, poetik mazmuni boyitishga ham xizmat qilganlar. Mazkur shoirlarning nafaqat Qo‘qon adabiy muhitidagi balki o‘zbek mumtoz so‘z san‘ati taraqqiyotidagi o‘rnini belgilash, ilmiy va keng jamoatchilikka taqdim etish, yangi ilmiy tadqiqotlar uchun yo‘l ochish, shoirlar ijodiyoti asosida yoshlarda milliy ma‘naviy meros va qadriyatlarga hurmat va milliy g‘ururni yuksaltirish zaruriyatidan Xalqaro anjuman o‘tkazildi va to‘plamda mazkur anjuman materiallari o‘rin olgan.

To‘plam № AL-322103020 raqamli “Qo‘qon adabiy muhiti ijodkorlari hayoti va ijodi bo‘yicha veb-sayt va elektron platforma yaratish” mavzusidagi amaliy loyiha doirasida chop etildi.

(Maqolalarning ilmiy saviyasi uchun mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.)

Tahrir hay‘ati:

**Ibrohim Haqqul, Boqijon To‘xliyev, Nurboy Jabborov,
Jabbor Eshonqul, Dilnoza Xodjayeva, Iqbol Mirzo,
Olimjon Davlatov, Abdulatif Turdaliyev**

Mas‘ul muharrir:

Zebo Qobilova

Nashrga tayyorlovchilar:

**Dilmurod Asqarov, Lochinbek Ahmadaliyev,
Musharraf Imomaliyeva, Namuna Tursunova,
Shahnoza Jumanova, Hilola Raimova**

Матлуба Мирзоюнус. Социально-философские и просветительские взгляды Дильшод Барно.....	378
Vaxtiyor Fayzulloev. Qo‘qon adabiy muhitida tatabbunavislik	384
Мавчуда Ӯрунова. Як хусусияти бадени достони “Юсуф ва Зулайхо”-И Чунайдуллои Ӯозик.....	392
Нурихон Охунджанова. Особенности темы и содержания стихов Амира Умархана.....	398
Рухсора Давлатзода. Изучения Кокандского литературного круга в таджикской литературе.....	402
М.З.Шарипова. Источники и принципы создания «табакот ус-суфия»ю...405	
Феруза Қаюмова. Адабиётшунос Эргашали Шодиев асарларида Қўкон адабий муҳити вакиллари ижодини ўрганиш	410
Нумонджон Нигматов. Редкий источник в Кокандоведении.....	415
Замира Қаюмова. Роль гуманистических взглядов Абдуррахмана Джами в формировании мировоззрения молодежи.....	420
Мархабо Касымова. Экскурс по истории таджикской антологии конца XIX-середины XX.....	426
Konul Hajiyeva. Nodirabegimin və Xurşidbanu natəvanın şeirlərində giley motivi.....	428
Vəxtiyar Məmmədov. Zəhirəddin Məhəmməd Babur yaradıcılığında eşqin tərənnümü.....	434
Мавлонберди Суюнов. Матлаъ ва унинг фазалдаги вазифаси.....	438
Гулноз Халлиева, Европадаги миллий мумтоз дурдоналаримиз.....	442
Hilola Raimova. Qo‘qon adabiy muhitining g‘oyaviy rahnamosi haqidagi asar.....	447

MANBALARNI MATNIY TADQIQ ETISH MUAMMOLARI

Abdullatif Turdialiyev. Muhyi Ho‘qandiyning bir qo‘lyozma bayozi xususida.....	451
Nodirxon Hasan. Qo‘qonda saqlanayotgan «Devoni hikmat»ning ayrim nusxalari haqida.....	453
Otabek Jo‘raboyev. Muhammad Alixon adabiy merosiga doir bir nodir manba xususida	459
Vahob Rahmon. Muqimiy asarlari matniy muammolari.....	461
Botir Jafarov. “Kodeks kumanikus” qo‘lyozmasining tanqidiy matni xususida.....	465
Sirdaryoxon O‘tanova. Xo‘qand xonligining mutasavvif shayxi va shoiridan tuhfa.....	469
Tojixon Toshboltayeva, Hilola Aminova. “Majmuai shoiron”ning muqaddimasi zikrida	473
Ozoda Boltaboyeva. Xilvatiy adabiy merosining o‘rganilishi: an‘ana va badiiy ijod.....	477
Roziya Xabxonova. Aziz Qayumov – Qo‘qon adabiy muhiti tadqiqotchisi...482	
Ibrohim Saydullayev. Qo‘qon adabiy muhiti tadqiqi: yutuqlar va vazifalar.....	487
Furqat To‘xtamuratov. Fuzuliy she‘riyatining Muhsiniy ijodiga ta‘siri.....	491

Ey Mansuri Xalloy, “Analhaq” mojarosini oshkor qilding, endi dor ostiga kelaver. Mansuri Xalloy “Analhaq” – men Xudoman – degani uchun dorga osiladi. Tasavvuf ulamolari buni Mansur aytgan emas, Olloh Mansurni tili bilan aytdi – deganlar. Bu holat ishqiy jazba tufayli sodir bo‘lgan.

*Durri ashk-u, aqiqi xuni dilni,
Kelur yoring oyog‘ig‘a nisor et.*

Ko‘z yoshi durlarining, yurak qizil qonini kelayotgan yorni oyog‘i ostiga nisor et.

*Kuyib ey Nodira, olam eliga
Muhabbat shevasin oshkor et.*

Ey Nodira, kuyib pishib olam eliga muhabbat qoidasini oshkor et. Bu g‘azaldan ma‘lum bo‘ladiki, Nodira ham tariqat ahlidan bo‘lib, tasavvuf yo‘lida ijod qilgan.

*Dono ba har diyora azizu mukarram ast,
La‘nat bar on diyorki, nodon buvad ast.*

Donolar har diyorda aziz-u mukarramdurlar, la‘nat bo‘lsin shunday diyorgaki, nodon aziz bo‘lsa.

*Bahri davlatdin bashorat sizga, ey ahli jahon,
Bir Humoyun tift Bobur naslidin bo‘ldi ayon.
Navniholi bo‘stoni Temuri Sohibqiron,
Umridin bar topgay ul shahzodam oliy nishon.*

Bu muxammas Nodiraning farzandi Muhammad Alixonga bag‘ishlangan bo‘lib, u zot Amir Temur va Boburshoh naslidan ekanligi bayon qilinmoqda.

FUZULIY SHE‘RIYATINING MUHSINIY IJODIGA TA’SIRI

**Furqat TO‘XTAMURATOV,
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o‘zbek tili va adabiyoti universiteti o‘qituvchisi
(O‘zbekiston)**

Аннотация

Mazkur maqolada Fuzuliy ijodining Muhsiniy ijodiga ta’siri, mazkur ta’sir natijasida yozilgan nazira va tatabbular yuzasidan tahlillar berilgan.

Kalit so‘z va iboralar: adabiy ta’sir, badiiy ijod, tatabbu, nazira, uslub, rangin mazmun, ohang

Аннотация

В данной статье анализируется влияние творчества Физули на творчество Мухсина, назире и татабы, написанные в результате этого влияния.

Ключевые слова и фразы: литературное влияние, художественное творчество, татабу, назира, стиль, цветовое содержание, тон.

Annotation

This article analyzes the influence of Fuzuli's work on Muhsin's work, the nazira and tatabs written as a result of this influence.

Keywords and phrases: literary influence, artistic creation, tatabbu, nazira, style, color content, tone

Sharq adabiyoti uzoq asrlar davomida an'ana va adabiy ta'sir natijasida rivojlanib kelgan. Boy ijodiy tajribadan oziqlanish va mavjud an'anaga yangicha tus berish har bir davrda o'zgacha ko'rinishlarda namoyon bo'lgan. Turkiy adabiyotning sultoni Alisher Navoiy o'z davri va o'zidan keyingi davr adabiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatgani ma'lum. Shuningdek, turkiy tilli xalqlar adabiyotida o'zining boy, o'ynoqi, sho'xchan ohangdagi ash'orlari bilan tanilgan ozarbayjon shoiri Fuzuliy ijodining o'rni va ta'siri beqiyos bo'lgan. Xos va avom o'rtasida keng shuhrat qozongan Fuzuliy she'riyati purhikmat mazmunga boyligi bilan kitobxon qalbini o'ziga tortadi. Shu sabab bo'lsa kerak Movarounnahr hududi shoirlari Fuzuliy she'riyatini sevib mutolaa qilganlar. Ayniqsa, Qo'qon adabiy muhiti shoirlari ijodida Fuzuliy dostonlari, she'rlarining adabiy ta'siri katta bo'lgan. Bu adabiy muhitda XIX-XX asrda ijod qilgan shoirlar devonlarida Fuzuliy g'azallariga ko'plab bog'langan taxmis va naziralar kiritilgan.

Adabiyotshunos olim N.Jumaxo'ja "O'zbek adabiyoti tarixi" darsligida shoir ijodining Qo'qon adabiyoti muhiti vakillari ijodiga ta'siri haqida shunday yozadi: "1836-1837 yillarda Amiriy va Nodiraning o'g'li Muhammadalixon buyrug'iga binoan xattot Dabir tomonidan Fuzuliy devoni ko'chirilgan. XIX asr Qo'qon adabiy muhitida yashagan adiblarning ijodida Fuzuliyning adabiy ta'siri kuchli bo'lgan. Shoir asarlaridagi so'zlar xazinasidan foydalanishgan. Uning asarlariga naziralar, muxammaslar bog'lashgan" [5. 239 b].

Ma'lumki, Mashrab, Amiriy, Nodira, Uvaysiy, Muhayyir, Muqimiy, Zavqiy, Furqat kabi shoirlar Fuzuliy she'riyatidagi turlanib keluvchi uslub, rangin mazmun va ohangdan ijodiy ta'sirlangan. Fuzuliy uslubiga ergashib, diltortar g'azallar ijod qilganlarki, bu davr adabiyotidagi she'riyat rivoji va aynan xalq qalbiga kirib borishida ham ta'sirining o'rni katta deyish mumkin.

Qo'qonlik iste'dodli shoir Husaynquli Sulaymonquli o'g'li Muhsiniy ijodida ham Fuzuliy she'riyati ta'siri boriligi seziladi. Muhsiniy salafлари an'alarini munosib davom ettirish barobarida o'zi ham ularga ergashib, badiiy barkamol she'rlar yozib qoldirdi. Shoir ijodida Fuzuliydan adabiy ta'sirlanish bir necha ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Biz ularni shartli ravishda quyidagicha guruhladik:

1. Muhsiniy xattot sifatida Fuzuliyning "Layli va Majnun" dostonini ko'chirgan;
2. Shoir g'azallariga naziralar bog'lagan;
3. Fuzuliy g'azallariga taxmislar bog'lagan;
4. Shoir g'azallari mazmuni va ohangiga o'xshash she'rlar bitgan.

Husaynquli Muhsiniy mohir xattot bo'lib "Barhayot gulshan" devonining 3ta qo'lyozma nusxasini kitobat qilgan. Shuningdek, xattot sifatida Fuzuliyning "Layli va Majnun" dostonini ham ko'chirgan. Shoirning "Barhayot gulshan" nomli devonida dostonning ko'chirilishi haqida besh baytli tarix-g'azal bor. Adib devonining mavjud 4 ta qo'lyozma nusxasida ushbu tarix bir necha variantda bitilgan. O'zRFASHI qo'lyozmalar fondida 7392 inventar raqamli qo'lyozma devonda ushbu tarix shoir tahriri natijasida mukammal bir ko'rinishga kelgan. Ushbu tarix baytlari quyidagicha:

*Qolsa xayron ahli funun,
Hosidu buxullarim xoru zabun.
Qildi guldek yuzumi zard xati,
Naqshu tasviri jigar-bag'rimi xun.
Aydi: -Kilki raqami Muhsiniydin
Keldi itmoma bu "Layli Majnun"[4.143-144b].*

Tarix-g'azal baytlaridan anglanishicha: shoir asarni ko'chirguncha ko'p zahmat va azob tortgan bo'lsada, nodon insonlar uning mehnati qadriga etmaganidan afsuslanadi. Bu g'azalda "kilki raqami Muhsiniydin keldi itmoma bu" jumlasida "بو رقم محسنی دین کیلدی اتمامه" "kilki raqami Muhsiniydin keldi itmoma bu" jumlasida tarix moddasidir. Bu so'zlardan abjad hisobi bo'yicha 1311/1893-yil hosil bo'ladi. Demak, "Layli va Majnun" dostoni Muhsiniy tomonidan 1893-yil ko'chirilgan. Fikrimizcha, dostonni ko'chirish asnosida Muhsiniy Fuzuliy ijodiga chuqurroq kirgan, she'riyati zamiridagi ma'no ko'lamidan zavqlangan. Tabiiyki, bu intilish, muhabbat fuzuliyona ohangda g'azallar yozishga turtki bo'lgan. Muhsiniyning 1897-1898-yillarda tartib berilgan "Barhayot gulshan" devoniga yuqorida keltirilgan tarix va bir nechta fuzuliy she'rlariga hamohang g'azallar kiritilgani ham fikrimizni dalillaydi.

Adabiy ta'sir natijasida yozilgan g'azallar nazariy kitoblarda tatabbu', nazira, o'xshatma kabi nomlari bilan ataladi. Adabiyotshunoslik lug'atida quyidagicha ta'rif berilgan: "nazira (ar. نظيره - o'xshash, o'xshash narsa, namuna) - o'zga shoir she'riga ergashish yo'li bilan, unga o'xshatma tarzida yoki javob sifatida yaratiluvchi she'r. Sharq adabiyotida nazira bitish ancha keng tarqalgan, zamondosh shoirlar yoki salaflar bilan o'ziga xos ijodiy musobaqa tusini olgan an'anadir" [6.201,b].

Muhsiniyning nashr qilingan "Barhayot gulshan" devoniga kiritilgan bir qancha g'azallar ifoda uslubi va ohangiga ko'ra Fuzuliy she'rlariga nazira tarzida bitilgan. Masalan, "vor" radifli to'qqiz baytli ishqiy mavzudagi g'azal matla'si quyidagicha:

*Ochmasun ko'ngle parishonlig', sochingni tobi vor,
Yig'lasun ko'z, gulshani husnun guli serobi vor. [4.32,b].*

Ushbu sho'x, o'ynoqi g'azal Fuzuliy devonidagi quyidagi baytga hamohangdir:

*Sayr qil, ko'rkam, gulistonning na obu tobi vor,
Har taraf ming sarvi sarsabzu guli serobi vor. [1. 114b]*

Fuzuliy va Muhsiniy g'azallari matnini qiyoslaganimizda shakl va mazmun jihatdan o'xshash ekanligi ma'lum bo'ldi. Har ikki g'azalda bir xil "vor" so'zi radif bo'lib kelgan bo'lsa, "tobi", "serobi" so'zlari qofiyada qo'llangan. Shuningdek, har ikki g'azalda ifodalangan tuyg'u va fikrda ham ijodiy mushtaraklik mavjud. Fuzuliy g'azalida *obu tobi, serobi, tobi, xobi, jullobi, asbobi, qullobi, nobi* so'zlarini qofiyada keltiradi. Muhsiniy esa nazira g'azalida *tobi, serobi, xobi, asbobi, qullobi, obu tobu* kabi qofiyadosh so'zlarni aynan keltirish barobarida, *mahtobi, xallobi, bobi* kabi yangi so'zlarni qofiyada qo'llaydi. Fuzuliy g'azali etti baytli bo'lsa, nazira g'azal hajman biroq ko'p to'qqiz baytdan iborat. Fuzuliy g'azali va nazira g'azal ham bir xil ramali musammani mahzuf

vaznida bitilgan. Vaznning taqtiyi: foilotun, foilotun, foilotun, foilon -V-- / -V-- / -V-- / -V ~ shaklidir.

Har ikkala g'azal mazmun-mohiyati, ohangiga ko'ra o'xshash bo'lsada, nazira g'azalda kelgan ushbu baytda ijodiy yangilikka intilish seziladi.

*O'rganing, Farhodu Majnun, sizki mendan rohi ishq,
Telbalig' rasmin bino etgan junun arbobi vor [4.33b].*

Ma'lumki, Farhod va Majnun mumtoz adabiyotimizda ishq-muhabbat timsoli sifatida qo'llaniladi. Yuqorida kelgan baytda shoir lirik qahramoni nazarida Farhod va Majnun ishq yo'lini undan o'rganishi kerak. Chunki ishqdagi telbalik odatini bino etgan arbob men, deya o'z holatini mubolag'ali tasvirlaydi. Muhsiniy g'azalida Fuzuliydan farqli tarzda bir misrada Farhod va Majnun obrazlarini keltirib, talmeh san'atining go'zal namunasini yaratib, ijodiy yangilikka intilgan.

Husaynquli Muhsiniy devonida "o'ldig'in bilmaz" radifli ishqiy g'azali ham bevosita Fuzuliy she'riga nazira tarzida yozilgan. G'azal matla'si quyidagicha:

*Fig'onkim, dardu g'am-la ko'nglumi qon o'ldug'in bilmaz,
To'kub qonli yoshimni, chashmi giryon o'ldug'in bilmaz [4.37, b].*

G'azal aruzning hazaji musammani solim vaznida bo'lib, uning taqtiyi: mafoiylun, mafoiylun, mafoiylun, mafoiylun, V- - - / V- - - / V- --/ V- - - shaklidir.

Matla'da radif sifatida kelgan "o'ldug'in bilmaz" birikmasi o'g'uz lahjasiga xos bo'lib, hozirgi adabiy tilimizda "bo'lganin bilmas" ma'nosini anglatadi. Bayt mazmunidan quyidagi ma'no anglashiladi: "fig'on chekaman, yorim beparvo ko'nglim dardu g'amdan qon bo'lganini bilmas, yig'idan ko'zimdanda qonli yoshlar to'kilganini ham bilmas". Shoir ishqdan ezilgan oshiq ruhiy holatini mubolag'a san'ati orqali tasvirlagan. Ushbu baytda *fig'on, dard, g'am, ko'ngil, qon, chashm* so'zlari tanosib sa'natini hosil qilgan bo'lsa, *ko'zdan yosh o'rnida qonlar oqishi* mubolag'ali fikrni paydo qilgan.

Fuzuliy g'azali ma'nosiga ko'ra ishqiy, hajmi etti bayt, "o'ldig'in bilmaz" birikmasi radif bo'lib kelgan. G'azalning birinchi bayti quyidagicha:

*Fig'onkim, bag'riming ul lolarux qon o'ldig'in bilmaz,
Jigar pargolasinda dog' pinhon o'ldig'in bilmaz [1.133 b].*

Fuzuliy g'azalida *qon, pinhon, parishon, oson, hijron, vayron, hayron, bo'hton* so'zlari qofiya vazifasini bajargan. G'azal aruzning hazaji musammani solim vaznida bo'lib, uning taqtiyi: mafoiylun, mafoiylun, mafoiylun, mafoiylun, V- - - / V- - - / V- --/ V- - - shaklidir. Har ikki g'azal ham bir xil vaznda yozilgan.

Muhsiniy g'azali ham hajman yetti bayt bo'lib, oshiqona mazmunda va "o'ldig'in bilmaz" birikmasi radif bo'lib kelgan. Shoir qo'llagan *qon, parishon, hayron* qofiyadosh so'zlari Fuzuliy g'azalida ham mavjud bo'lsa, *giryon, bayt ul-ehzon, nolon, so'zon, yalg'on* kabi yangi so'zlarni qofiyada keltiradi. Nazira g'azal mazmuni hamda ifoda shakliga ko'ra Fuzuliy g'azali ohangida yozilgan. Bu shakliy va mazmuniy mutanosiblik Muhsiniyning nazira g'azal talablariga to'liq amal qilganini ko'rsatadi.

Muhsiniy lirik she'rlari jamlanib, "Barhayot gulshan" nomi bilan nashr qilgan devoniga kirmagan bir qancha g'azallar 7392 raqamli qo'lyozma tarkibda

mavjud. Jumladan, “*aylaram*” radifli g‘azal ham Fuzuliy she‘riga naziradir. Ushbu g‘azal matla‘si quyidagi bayt bilan boshlanadi:

*Qaysi kun sen birla g‘amgin xotirim shod aylaram,
Mehnat hajringdin o‘z jonimni ozod aylaram*[2.61^b,b].

Fuzuliy lirik she‘rlari jamlangan majmuada ham yuqoridagi radifli g‘azal shunday kelgan:

*Nay kabi har damki, bazmi vaslingni yod aylaram,
To nafas vordur quru jismida, faryod aylaram*[1.206,b].

Bu hol shoirning qo‘lyozma manbalaridagi lirik asarlari tarkibida yangi o‘xshash va nazira g‘azallar ham borligini anglatadi.

Shuningdek, Muhsiniy dastxati bilan ko‘chirilgan Qo‘qon adabiyot muzeyida saqlanayotgan 178 inventar raqamli qo‘lyozma bayozda Navoiy, Bedil, Amiriy g‘azalari qatorida Fuzuliyning “*Azal kotiblari ushshoq baxtin qora yozmishlar, Bu mazmun ila xat ul safhai ruxsora yozmishlar*” va “*Vafo har kimsadinkim istadim andin jafo ko‘rdim, Kimi kim bu fano dunyoda ko‘rdim bevafo ko‘rdim*”, baytlari bilan boshlanuvchi mashhur ikkita g‘azali ham kitobat qilingan. Ushbu bayozni shoiming o‘z ko‘chirganini inobatga olsak, adib Fuzuliy she‘riyatini qanchalik sevib mutolaa qilgani ayon bo‘ladi.

Muhsiniy devonining O‘zRFASHI qo‘lyozmalar fondidagi 7392 raqamli qo‘lyozmada Fuzuliy g‘azaliga bog‘langan besh bandli taxmis muxammas bitilgan. Mazkur muxammasning e‘tiborli tomoni shundaki, har bandning so‘nggi misrasi arabcha so‘zlar bilan yakunlangan. Taxmisning so‘nggi bandini keltiramiz:

*Yozgay duoyi bisyor bu Muhsuniyga ul yor,
O‘tti chu jon tandin ko‘b zulmi, javri ozor,
Yo man habibi muxtor, ji‘noka laysa fid-dor,
Ishqin Fuzuliy magar tark etmak o‘ldi dushvor,
Yo orifo bimasora lo tuksir un-nasoyih* [3.159^a,b].

Xulosa qilib aytganda, Husaynquli Muhsiniy ijodida Fuzuliy she‘riyati ta‘siri bir necha shaklda namoyon bo‘lgan. Kotib sifatida Fuzuliyning “*Layli va Majnun*” dostonini va eng sara g‘azallarini bayozga ko‘chirib, kitobat qiladi. G‘azallariga naziralar, taxmislar bog‘lab, ijodiy musobaqaga kirishishga harakat qiladi. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Qo‘qon adabiy muhiti vakillari orasida Fuzuliy ijodi ta‘sirida sermahsul ijod qilgan shoirlardan biri Husaynquli Muhsiniydir. Shoir ijodidagi an‘ana va adabiy ta‘sir, an‘anaga izdoshlik, badiiy mahorat masalalarini qiyosiy o‘rganish zarur masalalardan biridir. Qiyosiy tahlillar Fuzuliy va Muhsiniy she‘riyatidagi xosliklar, ijodiy o‘zlashmalarni, umumiy an‘anadan oziqlangan har ikki xalq adabiyotini yoritishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Фузулий. Қалб гавҳари –Т.: “Нилol-nashr” 2014.
2. Ўз ФАШИ 7392 рақамли қўлёзма девон.
3. Қўқон адабиёт музейида сақланаётган 178 рақамли қўлёзма баёз.
4. Мухсиний девон. Барҳаёт гулшан. Фарғона. 2008.
5. N.Jumaxo‘ja, I. Adizova. O‘zbek adabiyoti tarixi (XVI-XIX asr I yarimi) – T.: Noshir, 2019.
6. Quronov D. va b. Adabiyotshunoslik lug‘ati. T.: Akademnashr, 2014.